

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-yil 4-son

VOLUME 5 / ISSUE 4 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.4.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Jurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas’ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Sharipov, Y. Yarmolik, E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva, Y. Mahmudov, M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnom

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2025-yil 25-avgustda bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 26

Adadi: 100. Buyurtma: № 157.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

MAS’UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY’ATI A’ZOLARI

J. Blum – Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (Boston, AQSh)

M. Vishovatiy – Gdansk universiteti professori (Gdansk, Polsha)

A. Hoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

X. Xayitov – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

I. To‘raboyev – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

S. Xolboyev – O‘zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi dotsenti, yuridik fanlar nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

N. Raxmonkulova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiyasi universiteti dotsenti, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

J. Ne‘matov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

R. Kuchkarov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Шарипов, Е. Ярмолик, Э. Мустафаев,
К. Абдувалиева, Й. Махмудов,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
25.08.2025.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 26. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 157.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, начальник управления по науке Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий кафедрой узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – доктор права, профессор Школы права колледжа Бостона (Бостон, США)

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

А. Хошимхонов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Ахмедшаева – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Х. Хаитов – доктор юридических наук, профессор Академии государственной политики и управления при Президенте Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

И. Турабоев – доктор философии по юридическим наукам, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

С. Холбоев – кандидат юридических наук, доцент Высшей школы судей при Высшем судейском совете Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

Н. Рахмонкулова – доктор юридических наук, доцент Университета мировой экономики и дипломатии (Ташкент, Узбекистан)

З. Эсанова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ж. Нематов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Курбанов – доктор философии по юридическим наукам, доцент (Ташкент, Узбекистан)

Р. Кучкаров – кандидат филологических наук, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Sharipov, E. Yarmolik, E. Mustafaev,
K. Abduvalieva, Y. Makhmudov,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 25.08.2025.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 26.

Units: 100. Order: № 157.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

B. Xodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Head of the Scientific Department of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

A. Khoshimkhonov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Akhmedshaeva – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Kh. Khayitov – Professor of the Academy of Public Policy and Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

I. Turaboev – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

S. Kholboev – Associate Professor of the Supreme School of Judges under the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Legal Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

N. Rakhmonkulova – Associate Professor of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Z. Esanova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

J. Ne'matov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Kurbanov – Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

R. Kuchkarov – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 **AXMEDSHAYEVA MAVLYUDA AXATOVNA**

Ijtimoiy davlat va uning belgilari: ayrim nazariy-huquqiy masalalar

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

21 **NAZAROV SHAVKAT NAZAROVICH**

Davlat-fuqarolik jamiyati muloqoti: nazariy-huquqiy tahlil va zamonaviy tendensiyalar

30 **NURMAMATOVA NOILA DONIYOROVNA**

Konstitutsiyaviy sudlarda raqamli transformatsiya: imkoniyatlar va xavflar

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

38 **YAKUBOV AXTAM NUSRATULLOYEVICH**

Raqamli aktivlar tushunchasining evolyutsiyasi va ularni huquqiy tartibga solishning qiyosiy tahlili

49 **TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**

Universitetlar va ilmiy tadqiqot muassasalariga qarashli intellektual mulk obyektlarini tijoratlashtirishning huquqiy xususiyatlari

59 **ABDUQODIROV ABDURAUF BAXODIR O'G'LI**

Yuridik shaxs shaxsiy qonuniga nisbatan ekspluatatsiya markazi mezonini qo'llash muammolari

66 **PO'LATOV TEMURBEK G'AYRATJON O'G'LI**

Moliyaviy texnologiyalar sektoridagi avtomatlashtirilgan raqamli shartnomalarda rozilik ifodasini huquqiy talqin etish muammolari

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

76 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**

O'simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanishda ekologik me'yorlashning huquqiy jihatlar

84 **KALDARBEKOV ASILJON OSPANOVICH**

O'rmon fondi yerlarini barqaror huquqiy boshqarish bo'yicha xalqaro tajriba va uning O'zbekiston uchun ahamiyati

95 **BAYTUROVA AIDA NABIYEVNA**

Xorijiy mamlakatlar va O'zbekistonda ekologik turizmni tartibga solishning huquqiy mexanizmlari: xalqaro tajribaning qiyosiy tahlili va moslashtirish yo'llari

108 **OTAUBAYEVA AYGUL BAXRAMOVNA**

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida ekologik huquqbuzarliklar uchun ma'muriy javobgarlikning yuridik tabiati va tamoyillari: Qozog'iston Respublikasi misolida qiyosiy-huquqiy tahlil

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH
FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

121 **TO'YCHIEVA MALIKA BOTIR QIZI**

Advokatlar kasbiy tayyorgarligining o'ziga xos xususiyatlari va uni takomillashtirish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

128 **NODIROV MUZAFFAR AXMADOVICH, TURSUNMURODOV KOMRON TURG'UN O'G'LI**

O'zbekistonda oilaviy (maishiy) zo'ravonlik subyektining huquqiy tahlili: huquqiy
bo'shliqni bartaraf etish

138 **UTEBAYEV SALAMAT MAKSETBAY ULI**

Kontrabanda jinoyati obyektiv belgilarining yuridik talqini

147 **NURMANOV XOLBEK RAHMATILLA O'G'LI**

Onlayn banklar faoliyati sohasida firibgarlikni kvalifikatsiya qilish masalalari

156 **MA'MUROV SANJARBEK ILXOMOVICH**

O'zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchiligida jamiyatdan ajratish bilan bog'liq bo'lmagan
jinoiy jazolarning rivojlanish tarixi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

164 **BAZAROVA DILDORA BAHADIROVNA**

Voyaga yetmaganlarning uy qamog'ida saqlanishi: jamiyat xavfsizligi va bola manfaatlari
o'rtasidagi muvozanat

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

175 **G'AFUROVA NOZIMAXON ELDAROVNA, SAIDOV OLIM CHORIQULOVICH**

Yangi O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning huquqiy jihatlar va muammolari

190 **MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**

Dunyoda narkobiznesning rivojlanishi

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

199 **AHMADJONOV MURODULLO NURALI O'G'LI**

Korrupsiya: tahlil va choralar

209 **MIRZAYEVA MOHINA SROJIDDINOVNA**

Yo'l-transport infratuzilmasi loyihalarini amalga oshirishda korrupsiyaviy sxemalar:
tahlil va yechimlar

221 **RUZINAZAROV SHUXRAT NURALIYEVICH**

Sharaflil yo'l sohibi, sudyalarning ustozl, odil va fidoyi rahbar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА.
ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 АХМЕДШАЕВА МАВЛЮДА АХАТОВНА

Социальное государство и его признаки: отдельные теоретико-правовые вопросы

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

21 НАЗАРОВ ШАВКАТ НАЗАРОВИЧ

Диалог государства и гражданского общества: теоретико-правовой анализ и современные тенденции

30 НУРМАМАТОВА НОИЛА ДОНИЁРОВНА

Цифровая трансформация в конституционных судах: возможности и риски

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

38 ЯКУБОВ АХТАМ НУСРАТУЛЛОЕВИЧ

Эволюция понятия цифровых активов и сравнительный анализ их правового регулирования

49 ТОШКАНОВ НУРБЕК БАХРИДДИНОВИЧ

Правовые особенности коммерциализации объектов интеллектуальной собственности, принадлежащих университетам и научно-исследовательским учреждениям

59 АБДУКОДИРОВ АБДУРАУФ БАХОДИР УГЛИ

Проблемы применения критерия центра эксплуатации в отношении личного закона юридического лица

66 ПУЛАТОВ ТЕМУРБЕК ГАЙРАТЖОН УГЛИ

Проблемы юридической интерпретации выражения согласия в автоматизированных цифровых договорах в секторе финансовых технологий

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

76 РАЖАБОВ НАРИМАН ШАРИФБАЕВИЧ

Правовые аспекты экологического нормирования в охране и использовании растительного мира

84 КАЛДАРБЕКОВ АСЫЛЖАН ОСПАНОВИЧ

Международный опыт устойчивого правового управления землями лесного фонда и его значение для Узбекистана

95 БАЙТУРОВА АИДА НАБИЕВНА

Правовые механизмы регулирования экологического туризма в зарубежных странах и Узбекистане: сравнительный анализ и пути адаптации международного опыта

108 ОТАУБАЕВА АЙГУЛЬ БАХРАМОВНА

Юридическая природа и принципы административной ответственности за экологические правонарушения в законодательстве Республики Узбекистан: сравнительно-правовой анализ на примере Республики Казахстан

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ
ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

121 ТУЙЧИЕВА МАЛИКА БОТИР КИЗИ

Особенности профессиональной подготовки адвокатов и вопросы её совершенствования

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

128 НОДИРОВ МУЗАФФАР АХМАДОВИЧ, ТУРСУНМУРОДОВ КОМРОН ТУРГУН УГЛИ

Юридический анализ субъекта семейного (бытового) насилия в Узбекистане:
преодоление правового пробела

138 УТЕБАЕВ САЛАМАТ МАКСЕТБАЙ УЛЫ

Юридическая интерпретация объективных признаков преступления контрабанды

147 НУРМАНОВ ХОЛБЕК РАХМАТИЛЛА УГЛИ

Вопросы квалификации мошенничества в сфере онлайн-банкинга

156 МАЪМУРОВ САНЖАРБЕК ИЛЬХОМОВИЧ

История развития уголовных наказаний, не связанных с изоляцией от общества,
в уголовном законодательстве Республики Узбекистан

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

164 БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА

Домашний арест несовершеннолетних: баланс между защитой общества и
интересами ребёнка

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

175 ГАФУРОВА НОЗИМАХОН ЭЛЬДАРОВНА, САИДОВ ОЛИМ ЧОРИКУЛОВИЧ

Правовые аспекты и проблемы обеспечения продовольственной безопасности
в Новом Узбекистане

190 МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ

Развитие наркобизнеса в мире

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

199 АХМАДЖОНОВ МУРОДУЛЛО НУРАЛИ УГЛИ

Коррупция: анализ и пути противодействия

209 МИРЗАЕВА МОХИНА СРОЖДИНОВНА

Коррупционные схемы при реализации проектов дорожно-транспортной
инфраструктуры: анализ и решения

221 РУЗИНАЗАРОВ ШУХРАТ НУРАЛИЕВИЧ

Почётный проводник и наставник судей, справедливый и преданный своему делу
руководитель

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

- 11 **AKHMEDSHAEVA MAVLYUDA AKHATOVNA**
Social state and its characteristics: some theoretical and legal issues

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 21 **NAZAROV SHAVKAT NAZAROVICH**
Dialogue between state and civil society: a theoretical-legal analysis and modern trends
- 30 **NURMAMATOVA NOILA DONIYOROVNA**
Digital transformation in constitutional courts: opportunities and risks

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 38 **YAKUBOV AKHTAM NUSRATULLOYEVICH**
Comparative analysis of the evolution of the concept of digital assets and their legal regulation
- 49 **TOSHKANOV NURBEK BAHRIDDINOVICH**
Legal aspects of the commercialization of intellectual property objects belonging to universities and research institutions
- 59 **ABDUQODIROV ABDURAUF BAKHODIR UGLI**
Issues of applying the exploitation center criteria to the personal law of a legal entity
- 66 **PULATOV TEMURBEK GAYRATJON UGLI**
Problems of legal interpretation of agreement in automated digital contracts in the financial technologies sector

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

- 76 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**
Legal aspects of environmental regulation in the protection and use of flora
- 84 **KALDARBEKOV ASILJAN OSPANOVICH**
International experience in sustainable legal management of forest fund lands and its significance for Uzbekistan
- 95 **BAYTUROVA AIDA NABIYEVNA**
Legal mechanisms of regulating ecological tourism in foreign countries and Uzbekistan: comparative analysis and ways of adapting international experience
- 108 **OTABAYEVA AIGUL BAKHRAMOVNA**
The legal nature and principles of administrative liability for environmental offenses in the legislation of the Republic of Uzbekistan: a comparative legal analysis with the Republic of Kazakhstan

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR’S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

121 TUYCHIEVA MALIKA BOTIR KIZI

Features of professional training of advocates and issues of its improvement

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

128 NODIROV MUZAFFAR AKHMADOVICH, TURSUNMURODOV KOMRON TURGUN UGLI

A legal analysis of the subject of the family (domestic) violence in Uzbekistan: bridging the legal gap

138 UTEBAYEV SALAMAT MAKSETBAY ULI

The legal interpretation of the objective elements of the crime of smuggling

147 NURMANOV KHOLBEK RAHMATILLA UGLI

Issues of qualification of fraud in the sphere of online banking

156 MA'MUROV SANJARBEK ILKHOMOVICH

History of the development of criminal punishments not related to separation from society in the criminal legislation of the Republic of Uzbekistan

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

164 BAZAROVA DILDORA BAHADIROVNA

House arrest of minors: a balance between public safety and child’s best interests

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

175 GAFUROVA NOZIMAKHON ELDAROVNA, SAIDOV OLIM CHORIQULOVICH

Legal aspects and problems of ensuring food security in New Uzbekistan

190 MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH

Development of the drug business in the world

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

199 AHMADJONOV MURODULLO NURALI UGLI

Corruption: analysis and remedies

209 MIRZAEVA MOHINA SROJIDDINOVNA

Corruption schemes in the implementation of road transport infrastructure projects: analysis and solutions

221 RUZINAZAROV SHUKHRAT NURALIYEVICH

Owner of the honorable path, mentor of judges, just and devoted leader

Kelib tushgan / Получено / Received: 11.07.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 07.08.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 25.08.2025

DOI:10.51788/tsul.jurisprudence.5.4./OUWF1472
UDC: 343.359(045)(575.1)

KONTRABANDA JINOYATI OBYEKTIV BELGILARINING YURIDIK TALQINI

Utebayev Salamat Maksetbay uli,
Berdaq nomidagi
Qoraqalpoq davlat universiteti doktoranti
ORCID: 0009-0001-0541-6801
e-mail: salamatutebaev232@gmail.com

Annotatsiya. Kontrabanda jinoyatining obyektiv belgilarini jinoyatning obyekti va obyektiv tomoni belgilari, shuningdek, ushbu belgilar bilan bevosita bog'liq fakultativ elementlar tashkil etadi. Jinoyat obyekti har qanday jinoyatning majburiy elementi bo'lishi asnosida kontrabandaning obyekti masalasida huquqshunos olimlar tomonidan kontrabanda jinoyat qonunining qaysi bobidan o'rin olgani va uning predmetiga nimalar kirishiga qarab, turlicha fikrlar bildirilgan. Kontrabandaning umumiy obyektini aniqlashda ko'plab olimlar an'anaviy ravishda Jinoyat kodeksi maxsus qismining o'rganilayotgan norma joy olgan bo'limiga amal qilishadi. Mazkur maqolada kontrabanda jinoyatining obyektiv tomoniga oid belgilarning yuridik talqini chuqur tahlil qilingan. Jumladan, kontrabanda tushunchasi, uning jinoyat huquqi tizimidagi o'rni, bojxona chegaralaridan tovarlar, valyuta, moddiy boyliklar, ashyolar yoki boshqa predmetlarni noqonuniy olib o'tish harakatlarining yuridik mohiyati ochib berilgan. Maqolada Jinoyat kodeksining 246-moddasi asosida kontrabanda jinoyatining tarkibiy elementlari, xususan, harakat (yoki harakatsizlik), voqea sodir bo'lish vaqti va joyi, jinoyat qurollari hamda usullarining tahliliga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, kontrabandaning sodir etilish shakllari, unga xos bo'lgan ijtimoiy xavf darajasi va iqtisodiy xavfsizlikka tahdidi asosida uning boshqa turdagi bojxona huquqbuzarliklaridan farqlari yoritilgan. Maqola amaldagi qonunchilikni yanada takomillashtirish zaruratini asoslash va kontrabanda jinoyatlarining oldini olishga oid samarali mexanizmlarni ishlab chiqishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, maqola so'ngida mavzu yuzasidan muallifning takliflari ham bayon etilgan.

Kalit so'zlar: kontrabanda, jinoyat tarkibi, obyektiv tomon, bojxona chegarasi, noqonuniy harakat, bojxona qonunchiligi, ma'muriy javobgarlik, jinoiy javobgarlik

ЮРИДИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБЪЕКТИВНЫХ ПРИЗНАКОВ ПРЕСТУПЛЕНИЯ КОНТРАБАНДЫ

Утебаев Саламат Максетбай улы,
докторант Каракалпакского государственного
университета имени Бердаха

Аннотация. Объективные признаки преступления контрабанды образуются совокупностью характеристик объекта и объективной стороны преступления, а также факультативных элементов, непосредственно связанных с ними. Поскольку объект преступления является обязательным элементом любого состава преступления, среди

учёных-правоведов существуют различные мнения относительно объекта контрабанды в зависимости от того, к какой главе уголовного закона она отнесена и какие предметы входят в её состав. При определении общего объекта контрабанды многие исследователи традиционно опираются на раздел Особенной части Уголовного кодекса, в котором расположена анализируемая норма. В статье представлен углублённый юридический анализ объективной стороны преступления контрабанды. В частности, раскрывается сущность понятия «контрабанда», её место в системе уголовного права, а также правовая природа действий, связанных с незаконным перемещением товаров, валюты, материальных ценностей, предметов или иных объектов через таможенные границы. Особое внимание уделено анализу составных элементов преступления контрабанды на основе статьи 246 Уголовного кодекса: действия (или бездействия), времени и места совершения преступления, используемых орудий и способов. Также рассматриваются формы совершения контрабанды, уровень её общественной опасности и степень угрозы экономической безопасности государства, что позволяет выявить отличия контрабанды от иных видов таможенных правонарушений. В работе обосновывается необходимость совершенствования действующего законодательства и предлагаются научно-практические рекомендации по разработке эффективных механизмов предупреждения преступлений в данной сфере. В заключительной части статьи представлены авторские предложения по дальнейшему развитию правового регулирования.

Ключевые слова: контрабанда, состав преступления, объективная сторона, таможенная граница, незаконные действия, таможенное законодательство, административная ответственность, уголовная ответственность

THE LEGAL INTERPRETATION OF THE OBJECTIVE ELEMENTS OF THE CRIME OF SMUGGLING

Utebayev Salamat Maksetbay uli,

Doctoral student at Karakalpak State University
named after Berdakh

Abstract. The objective signs of smuggling are the signs of the object and objective side of the crime, as well as optional elements directly related to these signs. Since the object of a crime is a mandatory element of any crime, legal scholars have expressed different opinions on the object of smuggling, depending on which chapter of the criminal law smuggling is contained in and what is included in its subject. When determining the general object of smuggling, many scholars traditionally adhere to the section of the Special Part of the Criminal Code, which contains the norm under study. This article provides an in-depth analysis of the legal interpretation of the objective aspects of smuggling. In particular, the concept of smuggling, its place in the system of criminal law, and the legal essence of the illegal movement of goods, currency, material assets, objects, or other items across customs borders are revealed. The article, based on Article 246 of the Criminal Code, pays special attention to the analysis of the constituent elements of the crime of smuggling, in particular, the act (or inaction), the time and place of the event, and the instruments and methods of the crime. Also, based on the forms of smuggling, the level of social danger inherent in it, and the threat to economic security, its differences from other types of customs offenses are highlighted. The article contains scientific and practical recommendations aimed at substantiating the need for further improvement of current legislation and developing effective mechanisms for preventing smuggling crimes. Also, at the end of the article, the author's proposals on the topic are presented.

Keywords: smuggling, elements of a crime, objective side (of a crime), customs border, unlawful action, customs legislation, administrative liability, criminal liability

Kirish

Zamonaviy sharoitda transmilliy jinoyatlar qatorida kontrabanda jinoyati global va mintaqaviy miqyosda eng xavfli huquqbuzarliklardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jinoyat davlatning iqtisodiy manfaatlari va moliyaviy barqarorligiga putur yetkazish bilan birga, jamoat xavfsizligi, aholining sog'lig'i, ekologik barqarorlik, madaniy merosni asrash hamda xalqaro xavfsizlikka ham jiddiy tahdid tug'diradi. O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar, tashqi savdo aylanmasining ortishi va transport-logistika tizimining kengayishi bojxona chegaralari orqali noqonuniy tovar aylanmasi xavfini kuchaytiradi.

Kontrabanda jinoyatining obyektiv belgilarini to'g'ri talqin etish, uni boshqa bojxona huquqbuzarliklaridan farqlash va sud-amaliyotida yagona yondashuvni ta'minlash masalalari dolzarbligicha qolmoqda. Amaldagi qonunchilikda ayrim normativ bo'shliqlar, turlicha talqinlar va huquqni qo'llashdagi noaniqliklar jinoyatni to'g'ri kvalifikatsiya qilishga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli kontrabanda jinoyatining obyektiv belgilarini chuqur o'rganish va ularni huquqiy jihatdan izchil asoslash bugungi kunda juda muhimdir.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi – O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 246-moddasi doirasida kontrabanda jinoyatining obyektiv belgilarini ilmiy-huquqiy tahlil qilish, ularning tarkibiy elementlarini aniqlash va huquqni qo'llash amaliyotida uchraydigan muammolarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Kontrabanda jinoyatining obyektiv belgilarini jinoyatning obyekti va obyektiv tomoni belgilari, shuningdek, ushbu belgilar bilan bevosita bog'liq fakultativ elementlar tashkil etadi.

Jinoyat obyekti har qanday jinoyatning majburiy elementi bo'lishi asnosida kontrabandaning obyekti masalasida huquqshunos olimlar tomonidan kontrabanda jinoyat qonunining qaysi bobidan o'rin olgani va

uning predmetiga nimalar kirishiga qarab, turlicha fikrlar bildirilgan. Bunga sabab kontrabanda buyumlari masalasi munozarali ekanligidir. Ya'ni buni qonunda kontrabanda obyekti bo'lgan ijtimoiy munosabatlar turlari to'g'ridan to'g'ri belgilanmagani, shuningdek, kontrabanda, boshqa ko'plab jinoyatlar singari bir vaqtning o'zida jinoyat qonuni bilan himoyalangan bir nechta ijtimoiy munosabatlarga zarar yetkazishi mumkinligi bilan izohlash mumkin (masalan, noqonuniy giyohvand moddalar, kuchli, zaharli moddalar va boshqalarni olib kirish, eksport qilish va boshqalar).

Kontrabanda jinoyatini huquqiy jihatdan to'g'ri baholash va unga qarshi samarali kurash olib borish uchun dastlab ushbu jinoyatning tarkibiy elementlarini, xususan, uning obyektiv tomoniga oid belgilarni chuqur tahlil qilish alohida ahamiyatga ega. Jinoyatning obyektiv belgilarini to'g'ri aniqlash uni boshqa bojxona qoidabuzarliklaridan farqlash, jinoyat tarkibi mavjudligini aniqlashda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Kontrabandaning umumiy obyektini aniqlashda ko'plab olimlar an'anaviy ravishda Jinoyat kodeksining maxsus qismidagi o'rganilayotgan norma joy olgan bo'limiga amal qilishadi [1; 2].

Yoritilayotgan va tahlil qilinayotgan kontrabanda jinoyati obyektiv belgilarining yuridik talqiniga bag'ishlangan mazkur ilmiy tadqiqotimizda kontrabanda jinoyatining obyektiv tomoniga oid belgilarning yuridik talqini, jinoyat kodeksidagi normalar asosida ilmiy-amaliy yondashuvlar, shuningdek, amaldagi qonunchilikda mavjud muammolar va takomillashtirish yo'llari tahlil qilinadi. Ushbu jarayonlarning birmuncha murakkabligi mavzuning dolzarbligidan, tadqiq etish ehtiyoji borligidan dalolat beradi desak, adashmaymiz.

Asosiy qism

Umuman olganda, huquqshunos olimlar tomonidan kontrabanda "bir vaqtning o'zida bir nechta obyektlarga tajovuz qila-

digan ko'p obyektli jinoyat" sifatida baholanadi [3]. Jumladan, B.V. Voljenkin kontrabandaning bevosita obyekti sifatida "tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishning belgilangan tartibini tartibga soluvchi ijtimoiy munosabatlar"ni qayd etgan. V.I. Mixaylov va A.V. Fedorovlar bunday obyekt sifatida "bojxona ishi sohasidagi jinoyat qonuni bilan qo'riqlanadigan, bojxona chegarasi orqali tovar ayirboshlashning belgilangan tartibini va budjetga bojxona bojlari va yig'imlarini kiritishni ta'minlaydigan ijtimoiy munosabatlar"ni belgilaganlar [4]. N.A. Lopashenkoning nuqtayi nazariga ko'ra, kontrabandaning bevosita obyekti "iqtisodiy faoliyatda xulq-atvorning bila turib jinoiy shakllarini taqiqlash prinsipiga mos keladigan ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar" hisoblanadi. A.V. Naumovning fikricha, kontrabandaning bevosita obyekti "bojxona chegarasi orqali tovar aylanmasini ta'minlashga qaratilgan tashqi iqtisodiy faoliyatning belgilangan tartibi" hisoblanadi. G.A. Rusanov ham kontrabandaning bevosita obyekti sifatida "tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishning belgilangan tartibi"ni ko'rsatadi [5].

Shuningdek, mazkur jinoyatning obyekti bo'yicha quyidagi olimlarning ham fikrlariga to'xtalib o'tish o'rinli. I.M. Galperin kontrabanda obyektni "bojxona qonunchiligi bilan qo'riqlanadigan, davlatning iqtisodiy xavfsizligiga rioya etilishini ta'minlaydigan ijtimoiy munosabatlar" deb ta'riflagan. Y.V. Gracheva o'z ilmiy ishlarida kontrabanda obyekti davlatning iqtisodiy tizimida (tovarlar, qimmatbaho metallar, valyuta kontrabandasi), jamoat xavfsizligi (qurol-yarog', narkotik moddalar, zaharli moddalar kontrabandasi) va madaniy meros (tarixiy va madaniy boyliklar noqonuniy olib o'tilganda) bo'lishi mumkinligini ta'kidlagan. A.I. Dolgova kontrabanda obyektni tovarlarni qonunga xilof ravishda chegara orqali olib o'tish bilan buziladigan iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlar majmui,

deb ta'riflagan. U strategik muhim tovarlar (masalan, qurol yoki zaharli moddalar) kontrabandasida nafaqat iqtisodiyot, balki butun jamiyat xavfsizligi ham jinoyat obyektiga aylanishiga alohida e'tibor qaratdi [6]. V.N. Kudryavsev jinoyatlarni kvalifikatsiya qilish nazariyasida obyektni kontrabandani to'g'ri kvalifikatsiya qilishga imkon beradigan jinoyat tarkibining asosiy elementi sifatida tavsiflagan. Uning ta'kidlashicha, kontrabandaning har xil turlari (tovar, narkotik, qurol) uchun asosiy obyekt o'zgarishi mumkin, lekin bu har doim davlat va jamiyat manfaatlariga ta'sir qiladi [7]. N.F. Kuznetsov kontrabanda obyektni uning moliyaviy tizimini himoya qilish hamda tovarlar va boyliklarning noqonuniy aylanishidan zararining oldini olish maqsadida davlat tomonidan qo'riqlanadigan iqtisodiy munosabatlar sifatida ajratgan. Uning ta'kidlashicha, kontrabanda turiga qarab, obyekt kengayishi va jamoat xavfsizligini o'z ichiga olishi mumkin [8]. A.N. Ignatov Rossiya Federatsiyasi Jinoyat kodeksiga sharhlarida kontrabanda obyektni quyidagicha ta'riflagan: "Asosiy obyekt – davlatning iqtisodiy xavfsizligi va tashqi iqtisodiy faoliyatning belgilangan tartibi. Qo'shimcha obyektlar – aholi salomatligi (giyohvand moddalarni kontrabanda qilishda), ekologik xavfsizlik (zaharli moddalarni noqonuniy olib o'tishda), madaniy meros (tarixiy boyliklarni olib chiqishda)" [9].

Ko'rsatilgan kontrabanda obyekti haqidagi fikrlariga ko'ra, olimlarni quyidagicha ajratish mumkin:

1. Davlatning iqtisodiy manfaatlari va xavfsizligi (A.I. Boyko, B.V. Voljenkin, S.V. Maksimov, V.I. Mixaylov)
2. Madaniy boyliklarni muhofaza qilish (L.Y. Rodina, G.A. Korchagin)
3. Xalqaro va davlat huquq normalarini muhofaza qilish (Y.P. Garmayeva, A.S. Gorelik)
4. Jamoat tartibi va salomatligini buzish (I.A. Klepitskiy, Y.I. Suchkov)

5. Tashqi savdo va moliyaviy sohani himoya qilish (D.V. Kozemaslov, L.F. Rogatix)

6. Ijtimoiy tahdid va aholi xavfsizligi (Sh.N. Saidov, Y.O. Filippova) [10].

Demak, aksariyat olimlar kontrabandaning asosiy obyekti davlatning iqtisodiy xavfsizligi va tovarlarni bojxona chegarasi orqali olib o'tishning belgilangan tartibi, degan fikrda to'xtalgan. Biroq kontrabanda predmetining o'ziga xos xususiyatlariga (tovarlar, narkotiklar, qurollar, madaniy boyliklar) qarab, obyekt jamoat xavfsizligi, aholi salomatligi, madaniy meros yoki ekologik xavfsizlik kabi boshqa ijtimoiy munosabatlarni ham o'z ichiga olishi mumkin.

Kontrabandaning obyekti – mazkur jinoyat predmeti hisoblangan narsalarni bojxona chegarasidan olib o'tishning qonun bilan belgilangan tartibi, shuningdek, jamoat xavfsizligi, aholi salomatligi, insoniyat tinchligi va xavfsizligi.

Jinoyatning obyektiv tomoni xususida to'xtaladigan bo'lsak, jinoyatning obyektiv tomoni ijtimoiy-xavfli qilmishning tashqi tomoni bo'lib, jinoyatning qanday sodir etilishini ko'rsatadi. Aynan ijtimoiy xavfli qilmishning tashqi tomoni bir jinoyatni ikkinchisidan ajratish imkonini beradi, chunki bitta obyektga tajovuz qilish ijtimoiy xavfli qilmish xarakteri va darajasi bo'yicha umuman boshqa bo'lishi mumkin.

Jinoyatning obyektiv tomoni asosan O'zbekiston Respublikasi JKning maxsus qismi moddalari dispozitsiya va bandlarida ko'rsatiladi va u aynan moddaning dispozitsiyasida ta'riflanadi.

Kontrabanda jinoyatining obyektiv tomoni kuchli ta'sir qiluvchi zaharli, zaharlovchi, radioaktiv, portlovchi moddalar, portlatish qurilmalari, qurol-yarog', o'qotar qurol yoki o'q-dorilar, giyohvandlik vositalari, ularning analoglari yoki psixotrop moddalarni yoki diniy ekstremizm, separatizm va aqidaparastlikni targ'ib qiluvchi materiallar, yadroviy, kimyoviy, biologik va ommaviy qirg'in qurolining boshqa turlari,

shunday qurollarni yaratishda foydalaniishi mumkinligi ayon bo'lgan material va moslamalarni O'zbekiston Respublikasi bojxona chegarasi orqali olib o'tishning bir necha turi kuzatiladi.

1. *Yuqorida nomi sanalgan material va moslamalarni bojxona nazoratini chetlab olib o'tish* deganda kontrabanda predmetini bojxona organlari tomonidan belgilangan joylardan boshqa joylarda yoxud bojxona rasmiylashtiruvi amalga oshiriladigan vaqtdan tashqari vaqtda qonunga xilof ravishda olib o'tish tushuniladi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining "Bojxona to'g'risidagi qonunchilikni buzish va kontrabandaga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qarorida ta'kidlanganidek, "bojxona nazoratini chetlab, tovarlar yoki boshqa moddiy qimmatliklar, shuningdek, kontrabanda ashyolari uchuvchisiz uchadigan apparatdan foydalanilgan holda O'zbekiston Respublikasi bojxona chegarasidan o'tkazilganida JK 244⁴-yoxud 248¹-moddasi bilan jinoyatlar majmui bo'yicha kvalifikatsiya qilinishi lozim".

2. *Bojxona nazoratidan yashirib o'tish* deganda kontrabanda predmetini tashqaridan qaraganda ko'rinmaydigan tarzda yashirib, shu jumladan, maxfiy tuynuklardan yoki kontrabanda predmetini payqashni qiyinlashtiradigan boshqa usullardan foydalanib yoxud bir predmetni boshqa predmetga o'xshatib ko'rsatish, uni boshqa buyumlar bilan aralashtirgan holda yashirish orqali ko'zdan pana qilish tushuniladi.

R. Kabulovning fikricha, "tovarlarni olib o'tish (yoki boshqa tarzda ko'chirish) nazoratsiz yoki nazoratdan yashirib o'tish maxsus tayyorlangan narsa yashiradigan hamyonlar, joylarda bojxona chegarasidan boyliklarni yashirib olib o'tayotganda, shuningdek, ushbu maqsadlarda maxsus moslashgan idishlar yoki transport vositalaridagi pana joylar, bagajlar, kiyim-kechaklar, oziq-ovqat mahsulotlari (masalan, ikki qavat tagligi bo'lgan jomadon yoki konserva bankasidan foydalanish, kiyimda bo'shliq yoki narsa ya-

shiradigan joylarni qoldirish va hokazolar)da namoyon bo'ladi" [11].

E. Muxamadaliyev esa "tovarlarni bojxona nazoratidan yashirish deganda ularni topishni qiyinlashtirish yoxud ularning asl xususiyati yoki miqdorini yashirish (masalan, ayrim tovarlarga boshqasining ko'rinishini berish, tovarlarni qonunga xilof ravishda bojxona chegarasidan o'tkazish uchun maxsus tayyorlangan yoki moslashtirilgan xufiya joylardan (jomadonlar, sumkalar, transport vositalari, konteynerlar va boshqa tashish vositalarining konstruksiyaviy (tuzilish) xususiyatiga ko'ra, ashyolarini saqlash yoki tashishga mo'ljallanmagan bo'shliqlari, devorlari (ramalari) oralaridan foydalanish, jinoyat predmetlarini odam tanasida yashirish)ga qaratilgan har qanday harakatlar tushuniladi" [12] deb hisoblaydi.

Bojxona nazoratidan yashirib o'tish kontrabanda predmetini bojxona chegarasidan olib o'tilishi taqiqlanmagan, muomalasi cheklanmagan boshqa buyumlarga o'xshatib, tashqi ko'rinishini o'zgartirish orqali ham amalga oshirilishi mumkin. Bunda kontrabanda predmetining tashqi belgilari jiddiy o'zgartirilishi natijasida uni tashqi ko'zdan kechirishda boshqa turdagi predmet deb hisoblash mumkin bo'ladi. Masalan, giyohvandlik moddasi un, shakar kabi iste'mol tovarlari, portlovchi moddalar ham maishiy tovarlar ko'rinishida olib o'tilishi mumkin.

3. *Bojxona hujjatlari yoki vositalariga o'xshatib yasalgan hujjatlardan aldash yo'li bilan foydalanib o'tish* deganda kontrabanda predmeti bo'lgan buyum va predmetlarni bojxona chegarasidan olib o'tish uchun asos sifatida bojxona nazorati organlariga qalbakiligi ayon bo'lgan yoxud noqonuniy yo'l bilan qo'lga kiritilgan, ya'ni boshqa mahsulotlarga tegishli bo'lgan bojxona hujjatlarini yoki vositalarini yoxud ularga o'xshatib yasalgan hujjatlarni taqdim etish, xuddi shuningdek, soxta yorliq, tamg'a, markirovka, shtamp, muhr va boshqa vositalarni yoxud haqiqiy bo'lsa-da, boshqa mahsulotlarga tegishli bo'lganlaridan

foydalanish tushuniladi. Bunda aldash bojxona organiga kontrabanda predmetini bojxona chegarasidan o'tkazish maqsadida soxta hujjatlarni, noqonuniy yo'l bilan olingan hujjatlarni, noto'g'ri ma'lumotlar ko'rsatilgan hujjatlarni, boshqa mahsulotlarga taalluqli hujjatlarni, shu jumladan, ularni bojxona hujjatlari yoki vositalariga o'xshatib yasagan holda taqdim etishda namoyon bo'ladi. Bunda bojxona organlarini aldash kontrabanda predmetini bojxona chegarasidan o'tkazish maqsadiga erishishga yo'naltirilgan bo'ladi. Aldash kontrabanda jinoyati obyektiv tomonining har qanday usuliga xos bo'lishi mumkin.

Soxta hujjatlar deganda to'liq qalbaki bo'lgan hujjatlar yoki asli haqiqiy bo'lsa-da, noqonuniy o'zgartirish kiritilgan, ya'ni matnning bir qismi o'chirib tashlangan, qo'shimcha ma'lumotlar kiritilgan va boshqacha tarzda tuzatilgan hujjatlar tushuniladi.

Oliy Sud Plenumining 2023-yil 20-fevraldagi "Bojxona to'g'risidagi qonunchilikni buzish va kontrabandaga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi 2-sonli qaroriga ko'ra, bojxona hujjatlari yoki bojxona identifikatsiyalash vositalariga o'xshatib yasalgan hujjatlardan aldash yo'li bilan foydalanish deb bila turib qalbaki hujjatlar; bila turib yolg'on ma'lumotlar kiritilgan hujjatlar; qonunga xilof ravishda olingan yoki boshqa tovarlarga tegishli hujjatlar; haqiqiy bo'lmagan hujjatlarni bojxona organlariga taqdim etish, shuningdek, qalbakilashtirilgan bojxona identifikatsiyalash vositalaridan (plombalar, muhrlar, tamg'alar bosish, identifikatsiyalash belgilari, shtamplar va BK 197-moddasida nazarda tutilgan boshqa identifikatsiyalash vositalari) yoki boshqa tovarlarga tegishli haqiqiy identifikatsiyalash vositalaridan foydalanish tushunilishi lozim.

4. *Kontrabanda usuli sifatida deklaratsiyaga kiritmaslik yoki o'zgacha nom bilan deklaratsiyaga kiritish deganda* shaxslarning chegaradan o'tkazilishi lozim bo'lgan kontrabanda ashyolarini deklaratsiya qilish tartibini

buzishi bilan bog'liq harakatlari, ya'ni bojxona qonunlari tomonidan o'rnatilgan deklaratsiya qilish formasi va joyi to'g'risidagi, uni amalga oshirish tartibi to'g'risidagi, deklaratsiya va boshqa qo'shimcha hujjatlar taqdim etish muddatlari to'g'risidagi talablarga rioya etmaslik, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirilayotgan yoki uning hududidan olib chiqilayotgan kontrabanda ashyolari, tovar yoki boshqa qimmatliklarning turi, soni xususida deklaratsiyaga soxta ma'lumotlar kiritish tushuniladi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining "Bojxona to'g'risidagi qonunchilikni buzish va kontrabandaga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qarorida esa hujjat qalbaki ekanini bila turib, uni bojxona organlariga haqiqiy hujjat sifatida taqdim etgan shaxs harakatlari JK 246-moddasi bilan kvalifikatsiya qilinishi va qo'shimcha ravishda 228-moddasi bilan kvalifikatsiya qilishni talab etishiga oid norma belgilanmagan.

Ba'zi adabiyotlarda bila turib qalbaki hujjat tuzgan yoki hujjatga yoxud bila turib olgan qalbaki hujjatiga soxta ma'lumotlar kiritgan va uni bojxona organlariga haqiqiy hujjat sifatida taqdim etgan shaxs jinoyatlar majmui bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 209- yoki 228-moddasi bilan jinoy javobgarlikka tortilishi belgilangan [13]. Shu sababli, sudlar tomonidan kontrabanda sodir etgan shaxs tomonidan qalbaki hujjat asosida qonun bilan taqiqlangan buyum yoki ashyolarning O'zbekiston Respublikasi davlat chegarasidan o'tkazilishini JKning 228- va 246-moddalari asosida jinoyatlar majmui sifatida kvalifikatsiya qilinishiga sabab bo'lmoqda. Mazkur holatni jinoyatning fakultativ belgisi zaruriy belgi sifatida kelganida ham fakultativ belgi sifatida baholanib, jazo tayinlashda javobgarlikni og'irlashtiruvchi holat bo'layotgani sifatida baholash mumkin.

Shu o'rinda jinoyatning fakultativ belgilari jinoyatning mohiyatiga ko'ra usiz amalga oshirish imkoni yo'qligidan kelib chiqib jinoyatning asosiy tarkibiy elementi sifatida

kelishi mumkinligini, bunda qonun chiqaruvchi tomonidan jinoyatning fakultativ belgilari jinoyat qonuni maxsus normasida aks etgani katta ahamiyatga egaligini alohida qayd etib o'tish lozim [14].

JKning 246-moddasida kontrabanda jinoyatini bojxona nazoratini chetlab yoki bojxona nazoratidan yashirib yoxud bojxona hujjatlari yoki vositalariga o'xshatib yasalgan hujjatlardan aldash yo'li bilan foydalanib, deklaratsiyasiz yoki boshqa nomga yozilgan deklaratsiyadan foydalanib sodir etish belgilangani, ya'ni bojxona hujjatlarini soxtalashtirish hamda deklaratsiyasiz kontrabanda ashyolarini davlat chegarasidan o'tkazish mazkur jinoyatning obyektiv tomonidagi zaruriy belgi ekanini inobatga olish lozim. Mazkur holatda shaxsning kontrabandani bojxona nazoratini chetlab yoki bojxona nazoratidan yashirib yoxud bojxona hujjatlari yoxud vositalariga o'xshatib yasalgan hujjatlardan aldash yo'li bilan foydalanib, deklaratsiyasiz yoki boshqa nomga yozilgan deklaratsiyadan foydalanib sodir etishi jinoyatni sodir qilish usuli, ya'ni jinoyat sodir qilinayotganda aybdor tomonidan jinoyatni sodir qilishda ishlatiladigan aniq usul va uslublar birligi deb baholash maqsadga muvofiq [15]. Zero, o'zi aslida qonun bilan taqiqlangan ashyoni davlat chegarasidan olib o'tuvchi shaxsda ushbu ashyo hujjatini soxtalashtirmasdan olib o'tishning iloji yo'q. Bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzish jinoyatida esa hujjatni soxtalashtirmasdan ham ashyoni olib kirish imkoniyati mavjud.

Xulosa

Kontrabanda jinoyatining obyektiv belgilariga oid yuqorida keltirilgan fikrlar hamda tadqiqot ishi yuzasidan kontrabandaning kvalifikatsiya qilinishida jinoyat huquqi nazariyasining ahamiyatiga asoslangan holda tadqiqot ishi yuzasidan quyidagi xulosa va takliflarni keltirib o'tish maqsadga muvofiqdir:

birinchidan, JK 246-moddasi kontrabanda tarkibiga kiruvchi diniy ekstremizm, separatizm va aqidaparastlikni targ'ib qiluvchi

materiallarni JKning 244³-moddasi 2-qismi sifatida kiritish maqsadga muvofiq. Zero, kontrabanda dunyo hamjamiyati tomonidan qarshi kurashish uchun samarali choralarni ishlab chiqish bo'yicha sa'y-harakatlarni faollashtirishni talab etuvchi transmilliy jinoyat sifatida e'tirof etiladi va buning uchun davlatlar tomonidan kontrabanda haqida yagona tushuncha hamda umumiy yondashuv talab etadi. Shuningdek, JKning 244³-moddasi kontrabanda bilan turdosh obyektni, ya'ni jamoat xavfsizligini tashkil etishi hamda mazkur taklif bilan JKning 244³-moddasi ham ikki qismdan iborat bo'lishi, predmetlarning ijtimoiy xavflilik xususiyatiga qarab jazo choralari ham kuchayib borishi nazarda tutiladi;

ikkinchidan, JKning 246-moddasi 1-qismida psixotrop moddalarning aniq miqdor ko'rsatkichlari, ya'ni ozginadan ko'p miqdorning belgilanishi maqsadga muvofiq. To'g'ri, har qanday psixotrop moddaning davlat chegarasidan o'tkazilishi o'ta xavfli va unda miqdor ko'rsatkichlari ahamiyatsiz ekanligi Oliy Sud Plenumining "Bojxona to'g'risidagi

qonunchilikni buzish va kontrabandaga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qarorida o'z ifodasini topgan. Biroq mazkur taklif orqali shaxslarning xorijiy mamlakatlarda tibbiy maqsadlarda foydalanilish maqsadida erkin savdosi yo'lga qo'yilgan tibbiy vositalarni o'z salomatligi uchun davlat chegarasidan olib kirishiga ruxsat berilishi nazarda tutilgan;

uchinchidan, Oliy Sud Plenumining "Bojxona to'g'risidagi qonunchilikni buzish va kontrabandaga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qaroriga kontrabanda hujjatlar qalbakilashtirilishi bilan sodir etilganida jinoyatlar majmui sifatida kvalifikatsiya qilinmasligi lozimligi to'g'risidagi normani kiritish lozim. Zero, bojxona hujjatlari yoki vositalariga o'xshatib yasalgan hujjatlardan aldash yo'li bilan foydalanish, deklaratsiyasiz yoki boshqa nomga yozilgan deklaratsiyadan foydalanish kontrabanda tarkibi obyektiv tomonining zaruriy belgisi hisoblanib, shaxsda mazkur harakatlarni amalga oshirmasdan taqiqlangan ashyoni davlat chegarasidan olib kirish imkoni mavjud emas.

REFERENCES

1. Naumov A.V. Rossiyskoye ugovnoye pravo [Russian criminal law]. Moscow, 1998, pp. 15, 153.
2. Zdravomyslova B.V. Ugolovnoye pravo Rossiyskoy Federatsii [Criminal law of the Russian Federation]. Moscow, 1996, pp. 116–119.
3. Karabanova Ye.N. Mnogoob'yektnyye prestupleniya: teoriya, zakonodatel'stvo, praktika [Multi-object crimes: theory, legislation, practice]. Moscow, 2020, pp. 22–23.
4. Mikhaylov V.I., Fedorov A.V. Tamozhennyye prestupleniya: ugolovno-pravovoy analiz i obshchiye voprosy operativno-rozysknoy deyatel'nosti [Customs crimes: Criminal-legal analysis and general issues of operational-search activities]. Butterfly Publ., 1999, p. 344.
5. Rusanov G.A. Kontrabanda kul'turnykh tsennostey: ugolovno-pravovoye, kriminologicheskoye i sravnitel'no-pravovoye issledovaniye [Smuggling of cultural property: a criminal-legal, criminological and comparative-legal study]. Moscow, 2009, p. 200.
6. Dolgova A.I. Kriminologiya [Criminology]. Moscow, Norm Publ., 2005, p. 912.
7. Kudryavtsev V.N. Obshchaya teoriya kvalifikatsii prestupleniy [General theory of crime classification]. Moscow, Lawer Publ., 2007, p. 302.
8. Kuznetsov A.P. Kontrabanda nalichnykh denezhnykh sredstv i (ili) denezhnykh instrumentov: ugolovno-pravovaya reglamentatsiya i voprosy kvalifikatsii [Smuggling of cash and/or monetary instruments: criminal law regulation and qualification issues]. Russian investigator Publ., 2015.

9. Utebayev S.M.U. The concept of smuggling criminal. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, 2023, vol. 5(12), pp. 22–29.
10. Utebayev S. Smuggling as a threat to public safety. *Development of Pedagogical Technologies in Modern Sciences*, 2025, vol. 4(1), pp. 62–67.
11. G'ulomov Z.X., Zufarov R.A., Kabulov R.K., Kudirov M.M. O'zbekiston O'zbekiston Respublikasi kodeksiga asoslanadi [Uzbekistan is based on the Code of the Republic of Uzbekistan]. Tashkent, Adolat Publ., 2002, pp. 232–233.
12. Muxamadaliyev E. Bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzish jinoyatining obyektiv belgilari [Objective signs of the crime of violating customs legislation]. *Review of Law Sciences*, 2020, vol. 3, pp. 138–139.
13. Rustamboyev M.H. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharh. Maxsus qism [Commentary on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. Special part]. Tashkent, Adolat Publ., 2016, p. 704.
14. Popov A. N. Ob'yektivnaya storona sostava prestupleniya [The objective side of the crime]. Saint Petersburg, Saint Petersburg Law Institute (branch) of the Academy of the Prosecutor General's Office of the Russian Federation Publ., 2015, p. 47.
15. Utebayev S.M. Kontrabanda jinoyatining oldini olish muammolari [Problems of preventing smuggling crime]. *Newsletter of the Berdaq Karakalpak State University*, 2024, vol. 1(64), pp. 246–249.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-YIL 4-SON

VOLUME 5 / ISSUE 4 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.4.